

الگوی ارتباط و هماهنگی تهدید نرم، عملیات روانی و اطلاعات

مهران طهماسبی

چکیده

تهدید نرم ناشی از قدرت جذابیت کشورها می‌باشد. ایده‌آل‌های فرهنگی، پیشرفتهای فن‌آوری سبب تهدید نرم برای سایر کشورها می‌شود. عملیات روانی ابزاری است برای مسخ افکار عمومی و زمینه‌سازی برای به ثمر رسیدن اهداف تهدید نرم و اطلاعات جهت دهنده و مانند زیر ساختی برای این پروژه چند جانبه است. محتوا (برنامه‌ها)، ساختار و سازمان، منابع انسانی فن‌آوری (ابزار و شیوه‌ها) و ارزشها در هر یک از سه موضوع عنوان عوامل اصلی مدیریت بر آنها می‌باشد. بررسی وضعیت هر یک از این عوامل اصلی با سه موضوع تهدید نرم، عملیات روانی و اطلاعات ما را در تشخیص نوع رابطه و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری هر یک بر دیگری رهنمون می‌سازد.

کلیدواژه: جنگ روانی، عملیات روانی، تهدید نرم، اطلاعات، برنامه (محتوا)، ساختار و سازمان و فن‌آوری (ابزار و شیوه‌ها)

مقدمه

مسأله تهدید نرم و بهره‌گیری از آن در ادبیات امنیت ملی و دفاعی کشورها، و ارتباط مستقیم اطلاعات و عملیات روانی با آن، نشانه اهمیت گسترده این موضوع می‌باشد. اطلاعات برای عملیات روانی در کسب اهداف و منافع ملی کشورها و تأثیرگذاری آنها در به ثمر رساندن تهدید نرم، نقش اساسی و زیر بنایی دارد. در این مقاله تلاش خواهد شد با بررسی رابطه عناصر اصلی تهدید نرم، اطلاعات و عملیات روانی (جنگ روانی) وجوه مشترک، ارتباط، هم پوشانی و سایر عناصر آنها مورد بحث قرار گیرد و در نهایت تأثیرگذاری و تأثیرپذیری هر یک بر دیگری تبیین و الگوی مفهومی آن ترسیم شود.

تهدید نرم

از منظر جوزف نای، قدرت نرم، توانایی کسب خواسته، جذابیت و نه به واسطه اجبار یا اراده پاداش از سوی یک کشور است، چرا که شما می‌توانید دیگران را به خود جلب کنید بدون اینکه از اجبار یا پاداش استفاده کنید و قدرت سخت، توانایی اجبار به واسطه افزایش قدرت نظامی یا اقتصادی تعریف می‌شود (سیاست روز، ۱۳۸۵، ص ۸۵).

تهدید مفهومی انتزاعی است که در هم تنیدگی عمیقی با مفهوم امنیت ملی دارد. بحث از امنیت و امنیت ملی همراه با موضوع تهدید است و همچنین نمی‌توان از تهدید صحبت به میان آورد، اما امنیت ملی و تأثیر آن را نادیده گرفت. به دلیل انتزاعی بودن مفهوم تهدید، تعریف تصمیم‌گیرندگان و مردم هر کشور از امنیت ملی، تأثیر بر درک آنها از تهدید دارد.

با توجه به ارتباط تنگاتنگ قدرت نرم و تهدید نرم، می‌توان مشخصه بارز آنها را در مشروع جلوه دادن دولتها در چشمان سایر کشورها بر شمرد، بدین ترتیب که کشور بهره‌گیرنده با پذیرش ایده‌آلهای فرهنگی، زمینه تغییرات مورد نظر یا هم‌سویی با سیاستهای کشور تهدیدکننده را ایجاد می‌کند.

اتحاد جماهیر شوروی سابق را می‌توان به عنوان یک کشور بهره‌گیر برشمرد، که ابتدا به انزوا کشانده شد و سپس در سرایشی سقوط قرار گرفت.

استراتژی دشمن

استراتژی واشنگتن در تأثیرگذاری بر تفکر مسلمانان در طرح «حوزه پوشش جهان اسلام» منعکس شده است. این طرح عظیم که از حمایت جورج بوش، رئیس‌جمهور امریکا، برخوردار است به تمامی شاخه‌های دولت نفوذ کرده است. هدف این استراتژی، انتشار «ارزشهای» امریکایی در زمینه «دموکراسی، حقوق زنان و بردباری» به کل جهان اسلام و تقویت سبک زندگی غربی است به نحوی که مسلمانان اصولگرا از میان رو جدا شوند. در همین حال سیا به تضعیف و بی اعتبار کردن رهبران دینی و احزاب اسلامی مخالف این رویه می‌پردازد (لیندا اس، هرد؛ ۱۳۸۴، ص ۵۲).

استراتژیهای مقابله با تهدیدات نرم امریکا

«جمهوری اسلامی ایران بیشترین آسیب پذیرها را در حوزه تهدیدات نرم امریکا به ترتیب؛ در حوزه فرهنگی اجتماعی ۴۱ درصد، حوزه سیاسی ۲۹ درصد، حوزه اقتصادی ۱۸ درصد، دفاعی - امنیتی ۱۲ درصد دارا است.

از ۱۷ راهبرد انتخاب شده به عنوان راهبردهای پیشنهادی، هفت راهبرد در حوزه فرهنگی - اجتماعی، پنج راهبرد در حوزه سیاسی، سه راهبرد در حوزه اقتصادی و دو راهبرد در حوزه امنیتی دفاعی قرار دارد.

استراتژیهای هفت گانه در حوزه فرهنگی - اجتماعی

۱- ارتقای اعتماد عمومی نسبت به رسانه‌های ملی از طریق پیشگامی، فراگیری و صراحت در اطلاع رسانی اثر بخش

۲- بازتولید گفتمان ملی در لایه‌های نسلی و قدرتی کشور در جهت تحکیم انسجام اجتماعی

۳- کاهش فاصله مرکز - پیرامون

۴- تعیین نمادهای ملی و تأکید بر وحدت بین آنها

۵- تولید ادبیات فراگفتمانی در حوزه‌های ایرانی - اسلامی با استفاده از ظرفیت ملی موجود در فرهنگ غنی ملی و دینی

۶- مهندسی مجدد لایه‌های هویتی با توجه به تحولات محیطی از طریق برجسته سازی تعلقات سرزمینی و مشترکات ملی و دینی

۷- ترویج و توسعه جامعه مدنی دینی و تبیین جایگاه حقوقی انسان در آن با استفاده از منابع مکتبی و سیره عملی حضرت امام (ره) (آبنیکی، حسن؛ ۱۳۸۶).

استراتژیهای دوگانه حوزه دفاعی - امنیتی

۱- توسعه و تعمیق سطح نفوذ و وفاداری و اطاعت‌پذیری در جذب و گزینش

نیروهای نظامی و امنیتی، از طریق الگوهای ایدئولوژیک و پرورش و تربیت مجاهدانی وفادار

۲- ارتقای سطح توجه به حقوق امنیتی کشور در امنیتی تلقی شدن تهدید نرم
براندازانه

شیوه ها و ابزارهای تهدید نرم

«مهمترین ابزارهای تهدید نرم شامل: ۱- دیپلماسی عمومی ۲- ترغیب به اقتصاد و تجارت آزاد ۳- جنگ رسانه‌ها، رادیو، تلویزیون و جنگ رایانه‌ای ۴- حمایت از سازمانهای غیردولتی و جنبشهای اصلاح طلبانه همسو ۵- جذب نخبگان و روشن فکران می‌باشد (آبنیکی، حسن؛ ۱۳۸۶، ص ۴۵)».

دیپلماسی عمومی اصطلاح مؤدبانه است، برای آنچه بسیاری آن را به عنوان تبلیغات صریح محسوب می‌دارند. (انتشار اطلاعات از روی برنامه به منظور تأثیر بر افکار عمومی) (مطالعات سیاسی روز، ۱۳۸۵، ص ۸۶).

ایالات متحده امریکا به منظور جلب حمایت در اطراف جهان، آژانس اطلاعات ایالات متحده^۱ را مسئول کوششهای دیپلماسی عمومی خود قرار داده است. ابزارهای این دیپلماسی، اطلاعات و فعالیتهای فرهنگی است.

هدف دوگانه این دیپلماسی شامل:

۱- انتشار اطلاعات، تفسیر آنها و طرفداری از سیاست خارجی جاری ایالات

متحده

۲- تصویرکردن ایالات متحده به عنوان یک جامعه تكثرگرا، متسامح و دموکراتیک، آژانس اطلاعات ایالات متحده وظایفش را از طریق شبکه جهانی از ادارات خارج از کشور با استفاده از ابزار رسانه‌ای متنوع شامل رادیو، تلویزیون، فیلم، کتابخانه و نمایشگاه انجام می‌دهد (مطالعات سیاسی روز، ۱۳۸۵، ص ۸۶).

۱- جنگ رسانه‌ای شامل:

- رادیوهای بین‌المللی
- جنگ پارازیتها
- جنگ تلویزیونها
- واحد جهانی خبر
- تلویزیونهای ماهواره‌ای
- خبرگزاریها
- چالش رسانه‌های الکترونیکی مدرن (ضیائی‌پرور، حمید؛ ۱۳۸۳، صص ۷-۶).

۲- جنگ رایانه‌ای شامل:

- گرفتن سیگنالها
- استراق سمع در مکالمات
- قانون سی.ای.ال.ای.ای^۱ و شنود تماسهای تلفنی و اینترنتی
- استراق سمع سلولی
- شنود در پیجر
- کلاهبرداری مخابراتی
- کلاهبرداری در پست صوتی
- کلاهبرداری از کارتهای تلفنی
- ویروسها
- کرمها
- اسبهای تروا (ضیائی‌پرور، حمید؛ ۱۳۸۳، صص ۷-۶).

اطلاعات

برای ورود به بحث بهتر است که از اطلاعات تعریفی داشته باشیم؛ اطلاعات یعنی: «آگاهی یافتن بر کیفیت و چگونگی هدفها، تصمیمات، سیاستگذاری اقدامات، اعمال و اجراییات طرف مقابل» و بدین ترتیب اطلاعات به معنی آگاهی یافتن بر سلسله روندهایی است که موجب تحولات آینده می شود.

رخدادهای آینده مبتنی بر حین تحولات به نتیجه قطعی و تعیین کننده می رسد (رشید، غلامعلی، ۱۳۷۷، صص ۹-۱۰).

واژه اطلاعات دارای دو حوزه کاربرد کلی است. یکی کاربرد آن در میان مجموعه حوزه های عمومی مصارف انسانها، دیگری کاربرد آن در حوزه ویژه و محصور از فعالیت تشکیلاتی، که در دنیای امروزی ناظر بر اموری است که در چارچوب سازمانها و تشکیلات اطلاعاتی صورت می گیرد. اطلاعات در این جایگاه از اطلاق خود، به سه مفهوم کلی مورد استفاده قرار می گیرد. اول؛ وجه اخباری اطلاعات، دوم؛ وجه سازمانی اطلاعات سوم؛ وجه کارکردی و عملیاتی اطلاعات به مفهوم خاص آن علاوه بر دو مفهوم خبری و سازمانی خود، تعریفی است برای مجموعه اقدامهایی که به وسیله دستگاه اطلاعات و امنیت، در جهت حصول اهداف تهاجمی و تدافعی مفروض، در قالب صرفاً جاسوسی و ضد جاسوسی یا در طیف وسیعی از اقدامهای نظیر جاسوسی، خراب کاری، عملیات ویژه و... صورت می گیرد.

«تقسیم بندی انواع اطلاعات»

اطلاعات را به اعتبار موضوعی و محتوای به انواع زیر تقسیم می کنند:

- اطلاعات سیاسی^۱

- اطلاعات نظامی^۲

- اطلاعات امنیتی^۳

- اطلاعات فرهنگی و اجتماعی^۴

- اطلاعات علمی و فنی^۵

- اطلاعات اقتصادی^۶

- اطلاعات مالی و تجاری^۷

گاهی به لحاظ عرصه های پیگیری و محیط دستیابی، اطلاعات را به انواع اطلاعات داخلی یا درون مرزی^۸ و اطلاعات خارجی یا برون مرزی^۹ تقسیم می کنند.

از سوی دیگر، اطلاعات را به لحاظ درجه اهمیت و سطوح کاربرد آن در فرآیند پیگیری اهداف ملی^{۱۰} به انواع زیر تقسیم می نمایند:

- اطلاعات استراتژیک^{۱۱}

- اطلاعات تاکتیکی^{۱۲} (فصلنامه حفاظت اطلاعات، ۱۳۸۳، صص ۱۷ و ۱۶ و ۱۱).

^۱ political Intelligence

^۲ Military Intelligence

^۳ Security Intelligence

^۴ Cultural and social Intelligence

^۵ Scientific and Technical Intelligence

^۶ Economic Intelligence

^۷ Financial and commercial Intelligence

^۸ Domestic Intelligence

^۹ Foreign Intelligence

^{۱۰} National objectives

^{۱۱} Strategic Intelligence

^{۱۲} Tactical Intelligence

ساختار سازمانهای اطلاعاتی

تخصصی شدن عمیق حوزه‌های علمی مورد کاربرد ساختارهای اطلاعاتی و امنیتی، تنوع گستره فعالیت سازمانهای متولی امور اطلاعات و دلایل متنوع دیگری موجب تشکیل و به کارگیری سازمانهای تخصصی چندگانه و جدا از هم، اما در چارچوب یک نظام هدفمند، هماهنگ و برنامه‌ریزی شده به عنوان جامعه اطلاعاتی و امنیتی تقسیم شده است. از این رو، بر اساس دو مبنای «موضوع و محتوای مأموریت» و «حوزه اقدام جغرافیایی» و بر اساس الگوهای تجربه شده، می‌توان سه دسته کلی از اعضای جامعه اطلاعاتی را از هم تفکیک کرد.

۱- دستگاههای اطلاعاتی: این نوع سازمانها طیف وسیعی از اقدامها، از جمع آوری اخبار و اطلاعات گرفته تا انجام انواع عملیات پنهان و اقدامهای ویژه، نظیر؛ عملیات روانی- فرهنگی، سیاسی- نظامی، تجاری و اقتصادی را تحت پوشش ما و محلهای مختلف انجام می‌دهند.

این گونه سازمانها خود به دو دسته مشخص‌تر قابل تقسیم هستند:

الف) سازمانهای اطلاعاتی چند سویه مثل سازمانهایی مانند سیا^۱ و ام.آی.۶^۲ و بی.ان.دی^۳ و موساد^۴

ب) سازمانهای اطلاعاتی ویژه سازمان اطلاعات ارتشهای جهان، مانند دی.آی.ای^۵ در امریکا، جی.آر.یو^۶ در شوروی سابق، دی.آی.اس^۷ در انگلستان و

^۱ CIA

^۲ MI۶

^۳ BND

^۴ MOSSAD

^۵ D.I.A

^۶ GRU

^۷ DIS

ای.ام.ای.ان^۱ در اسرائیل، از این جمله‌اند.

۲- سازمانهای امنیتی (حفاظتی) عبارتند از: تشکیلاتی که به عنوان تشکیلات اجرایی تأمین امنیت (پلیس سیاسی - امنیتی)، مسئولیت کشف، تحقیق و .... فعالیتها و اقدامهای پنهانی و خصمانه نیروهای مخالف داخلی یا .... را به منظور صیانت از امنیت ملی و ... بر عهده دارند. که به دو نوع سازمان تقسیم می‌شوند:

الف) سازمانهای امنیتی همه گستر

اف.بی.آی^۲ در امریکا، ام.آی.۵^۳ در انگلستان، شابک^۴ در اسرائیل یا بی.اف.بی^۵ در آلمان، از جمله این نوع سازمانها هستند.

ب) سازمانهای امنیتی ویژه

۳- سازمانهای مختلط: این نوع تشکیلات، مجموعه‌ای از اهداف و وظایف عام و خاص در بسیاری از حوزه‌های داخلی و خارجی را بر عهده دارند. از جمله نمونه‌های این دسته سازمانها، می‌توان به کمیته امنیت فدرال کا.گ.ب^۶ در اتحاد جماهیر شوروی سابق، یا ساواک در رژیم پهلوی اشاره کرد (فصلنامه حفاظت اطلاعات، ۱۳۸۳).

ابزار جنگ اطلاعاتی

پرداختن به شیوه‌ها و ابزار مورد نظر دستگاههای اطلاعاتی و امنیتی بستگی به نگرش و رویکرد این نوع دستگاهها دارد، ابزاری که در این بخش پیگیری می‌شود مربوط به مرحله تحول فنی و ابزاری در دوره مدرن است.

^۱ AMAN

^۲ FBI

^۳ MI۵

^۴ Shabak

^۵ BFV

^۶ KGB

پیشرفت و رشد صنعت الکترونیک، به ویژه در زمینه‌های تصویربرداری و ارتباطی، موجب کارآمدی در کسب اطلاعات در عرصه جاسوسی و ضد جاسوسی شده است. در عرصه جاسوسی، روشهای مدرن جاسوسی به وسیله ابزار و وسایل پیشرفته، شامل عکاسی هوایی از ارتفاع بالا، استفاده از ثبت‌کننده الکترونیک و راداری، وسایل حساس نفوذکننده و استراق سمع و بسیاری فنون جدید برای جاسوسی خودکار نظیر ماهواره و سیستمهای ردگیر اطلاعات الکترونیک، هواپیماهای یو^۲، اس.آر.آر^۱ فضایی کلمیا، رایانه‌های پیشرفته، ماهواره‌های ویژه (نظامی، اطلاعاتی) (فصلنامه حفاظت اطلاعات، ۱۳۸۳).

فن آوری الکترونیک اطلاعات به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند: گروه اول را «تله ماتیکها» یعنی رسانه‌های بزرگ می‌نامند که منظور هم روند انتقال پیام مورد نظر است، و هم سخت‌افزاری که برای تکمیل مبادله ضروری می‌باشد.

گروه دوم، فن آوری «اتنوترونیک» یا رسانه‌های کوچک نامیده می‌شوند، وسایلی چون ماشین تحریر، ضبط صوت، فکس میل، ماشینهای فتوکپی، ماشین حساب، دوربینهای دیجیتالی را دربر می‌گیرد و قطعاً زیر ساختهای مخابراتی و وسایل معمولی انتقال و دریافت صوت و تصویر و سایر علایم نیز در این دو دسته تقسیم بندی جای می‌گیرد (عاصف، رضا؛ ۱۳۸۴، ص ۲۹-۳۰).

تاکتیکها و شیوه‌های اطلاعاتی (جنگ و عملیات روانی)

«الوین تافلر» نظریه پرداز سرشناس معاصر معتقد است در بحرانهای سیاسی آینده در جهان «تاکتیکهای اطلاعاتی» حرف اول را خواهد زد. این تاکتیکها چیزی نیست، جز «قدرت دست‌کاری در اطلاعات» از دیدگاه او عرصه نبرد فردا را گستره

فرستنده‌ها، رسانه‌ها، پیام گیران و پیام سازان شکل می‌دهد، در این حال برخی از تاکتیکهای این نبرد را که امروز دوران جنینی خود را سپری کرده، معرفی نموده است (تافلر، الوین؛ ۱۳۷۰، ص ۱۰۸).

۱- تاکتیک حذف^۱ ۲- تاکتیک کلی بافی^۲ ۳- تاکتیک زمانبندی^۳ ۴- تاکتیک قطره چکانی^۴ ۵- تاکتیک تبخیر^۵ ۶- تاکتیک بازگشتی^۶ ۷- تاکتیک دروغ بزرگ^۷ (حسینی، حسین؛ ۱۳۷۷، صص ۴۶-۴۷)

جنگ و عملیات روانی

تعاریف:

ابتدا باید دریافت که منظور از جنگ و عملیات روانی چیست؟ و آیا مفهوم و منظور این دو عبارت یکی است؟

به لحاظ اینکه در چند دهه اخیر جنگ روانی و عملیات روانی با پیچیدگی و تکامل بافت و ساختار جوامع، اشکال و کارکردهای گوناگونی به خود گرفته است، تلاش می‌شود تعریف و منظور ما نیز متناسب با این پیچیدگی و تکامل باشد.

«به کارگیری جنگ روانی به عنوان روشی مؤثر به جای استفاده از نیروهای مسلح، به منظور تقویت توانایی و پشتیبانی نیروهای نظامی یا به عنوان جایگزینی مناسب به جای جنگ فیزیکی در جهان یا به عبارت بهتر در دهکده جهانی با توجه به گسترش روز افزون وسایل ارتباط جمعی پیشرفته و رسانه‌های گروهی - حربه‌ای

^۱ Ommission tactic

^۲ Generality tactic

^۳ Timing tactic

^۴ The dribble tactic

^۵ The vapour tactic

^۶ Blow - Back tactic

^۷ The big lie tactic

است که به کمک آن می‌توان با میلیون‌ها نفر از مردم، ارتباط برقرار نمود و براهکار، تمایلات، احساسات، نگرش‌ها و رفتارهای آنها تأثیر گذاشت.

آنچه به اختصار «psywar» یا جنگ روانی خوانده می‌شد امروزه جای خود را به واژه جدید «عملیات روانی» یا «psyops» داده و این گونه تعریف شده است: «اقدام‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و ایدئولوژیک که برای ایجاد احساسات، نگرش‌ها یا رفتار مطلوب در گروه‌های دوست، دشمن، بی‌طرف و مخالف به منظور تأمین مقاصد ملی، طراحی و اجرا می‌شود».

از این رو، عملیات روانی در کلی‌ترین معنای خود، به عنوان یکی از چهار عنصر اصلی قدرت که در دوران جنگ و صلح برای ارائه حداکثر پشتیبانی از سیاست‌ها به منظور افزایش احتمال پیروزی و نتایج مطلوب آن و کاهش امکان شکست به کارگرفته می‌شود، مورد شناسایی رسمی قرار گرفت و بر این اساس، می‌توان عملیات روانی را در برگیرنده شیوه‌هایی برای دستیابی به اهداف و مقاصد تبیین شده در استراتژی امنیت ملی دانست (عاصف، رضا؛ ۱۳۸۴، ص ۶۶ و ۴۸).

در نگاه اجمالی می‌توان اینگونه جمع‌بندی نمود که جنگ روانی دشمن را هدف قرار می‌دهد و جزیی از جنگ مسلحانه می‌باشد و در دوران جنگ جهانی دوم رسماً به کار گرفته شد. اما عملیات روانی نسبت به جنگ روانی در سطح کلان‌تر است و مخاطب آن اعم از دشمن، نیروهای خودی و بی‌طرف می‌باشد و بعد از جنگ جهانی دوم ترویج یافت. بدین لحاظ در این مقاله عبارت جنگ روانی و عملیات روانی مترادف یکدیگر استفاده می‌شود.

اهداف جنگ و عملیات روانی

هدف عمده جنگ روانی، نفوذ و تأثیرگذاری بر افکار، تمایلات و در نهایت تغییر رفتار مخاطبان است. در جنگ روانی هدف مهم این است، که با تخریب فکری و روانی انگیزه مقاومت از فرد گرفته شود.

استفاده از رسانه‌های خبری و تصویری در همین راستا است. در حقیقت هدف از جنگ روانی، نیل به پیروزی با کمترین هزینه‌ها و در کوتاه‌ترین زمان و از کوتاه‌ترین راه و به بهترین نحو ممکن است (نمایندگی ولی فقیه در نیروی مقاومت بسیج - ۱۳۸۴).

اهداف جنگ و عملیات روانی بر اساس اینکه چه نوع فعالیت‌هایی را حمایت و تقویت می‌کنند به چهار دسته تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

۱- اهداف سیاسی

۲- اهداف نظامی

۳- اهدافی که سیاسی - نظامی لقب گرفته‌اند.

۴- سایر اهداف از قبیل: اهداف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و....

اهداف جنگ و عملیات روانی نیز از نظر زمانی به سه دسته اهداف کوتاه مدت، میان مدت، بلندمدت تقسیم می‌شوند و از حیث سطوح اهداف یاد شده به سه دسته اهداف استراتژیکی، تاکتیکی و تحکیمی تقسیم می‌شوند.

نوع دیگر تقسیم‌بندی اهداف بر اساس نوع مخاطبان و جامعه هدف شکل می‌گیرد (شیرازی، محمد؛ ۱۳۷۶ ص ۲۵-۲۴-۲۲-۲۱).

اهداف راهبردی و استراتژی های جنگ و عملیات روانی

تعیین اهداف راهبردی به عوامل متعددی بستگی دارد:

۱- مأموریت و چشم انداز مورد نظر

۲- شرایط محیط بین المللی، منطقه ای و داخلی

۳- فرصتها، قوتها، تهدیدها و ضعفها

۴- مسائل استراتژیک

۵- اهداف استراتژیک

بدین لحاظ اهداف راهبردی هر کشوری قطعاً متفاوت با اهداف راهبردی سایر کشورها می باشد.

اهداف راهبردی عملیات روانی امریکا علیه جمهوری اسلامی ایران شامل پنج هدف استراتژیک، می باشد که در سه دهه گذشته ثابت مانده و عبارتند از:

۱- ارائه چهره مخوف و خطرناک از اسلام و جمهوری اسلامی در نزد افکار عمومی جهان به خصوص غرب

۲- ترسیم ایران به عنوان محور شرارت در منطقه و جهان

۳- نا کارآمدی دین در اداره جامعه و چالش مشروعیت نظام جمهوری اسلامی

ایران

۴- ارائه تصویر آرمانی از ارزشهای امریکایی و لیبرال دموکراسی امریکا

۵- تلقین به شکل گیری اجماع جهانی علیه ایران (فصلنامه مطالعات سیاسی،

۱۳۸۵، ص ۴۵).

استراتژیهای عملیات روانی که به عنوان نمونه آزمایشی برای جمهوری اسلامی

ایران تدوین شده است به شرح زیر است:

الف- استراتژی اصلاح مواضع و دیدگاهها

ب- استراتژی همسوسازی

ج- استراتژی کنترل و محدود سازی

د- استراتژی مبنا برای گسترش مواضع

ه- استراتژی انشقاق و جریان سازی

و- استراتژی ارتقا و کیفی سازی

ز- استراتژی آگاه سازی

ح- استراتژی حراست از سقوط و تنزل

ط- استراتژی بازدارندگی

ی- استراتژی براندازی و فروپاشی

ک- استراتژی صدور انقلاب (عاصف، رضا؛ ۱۳۸۴، ص ۲۳۵-۲۳۴).

استراتژی واشنگتن در تأثیرگذاری بر تفکر مسلمانان در طرح «حوزه پوشش جهان اسلام» منعکس شده است. این طرح عظیم که از حمایت جورج بوش، رئیس جمهور امریکا، برخوردار است به تمامی شاخه‌های دولت نفوذ کرده است. هدف این استراتژی، انتشار «ارزشهای» امریکایی در زمینه «دموکراسی، حقوق زنان و بردباری» به کل جهان اسلام و تقویت سبک زندگی غربی است به نحوی که مسلمانان اصولگرا از میانه‌رو جدا شوند. در همین حال سیا به تضعیف و بی اعتبار کردن رهبران دینی و احزاب اسلامی مخالف این رویه می پردازد (لیندا اس، هرد؛ «جهان اسلام: هدف تهاجم نظام سلطه»، ۱۳۸۴، ص ۵۲).

ساختار و سازمان عملیات و جنگ روانی

در دهه پایانی دوره جنگ سرد سازمان جنگ روانی (دیپلماسی عمومی و عملیات روانی) در امریکا پس از تصویب «راهنمای امنیت ملی شماره ۷۷»^۱ به شرح زیر تعیین گشت.

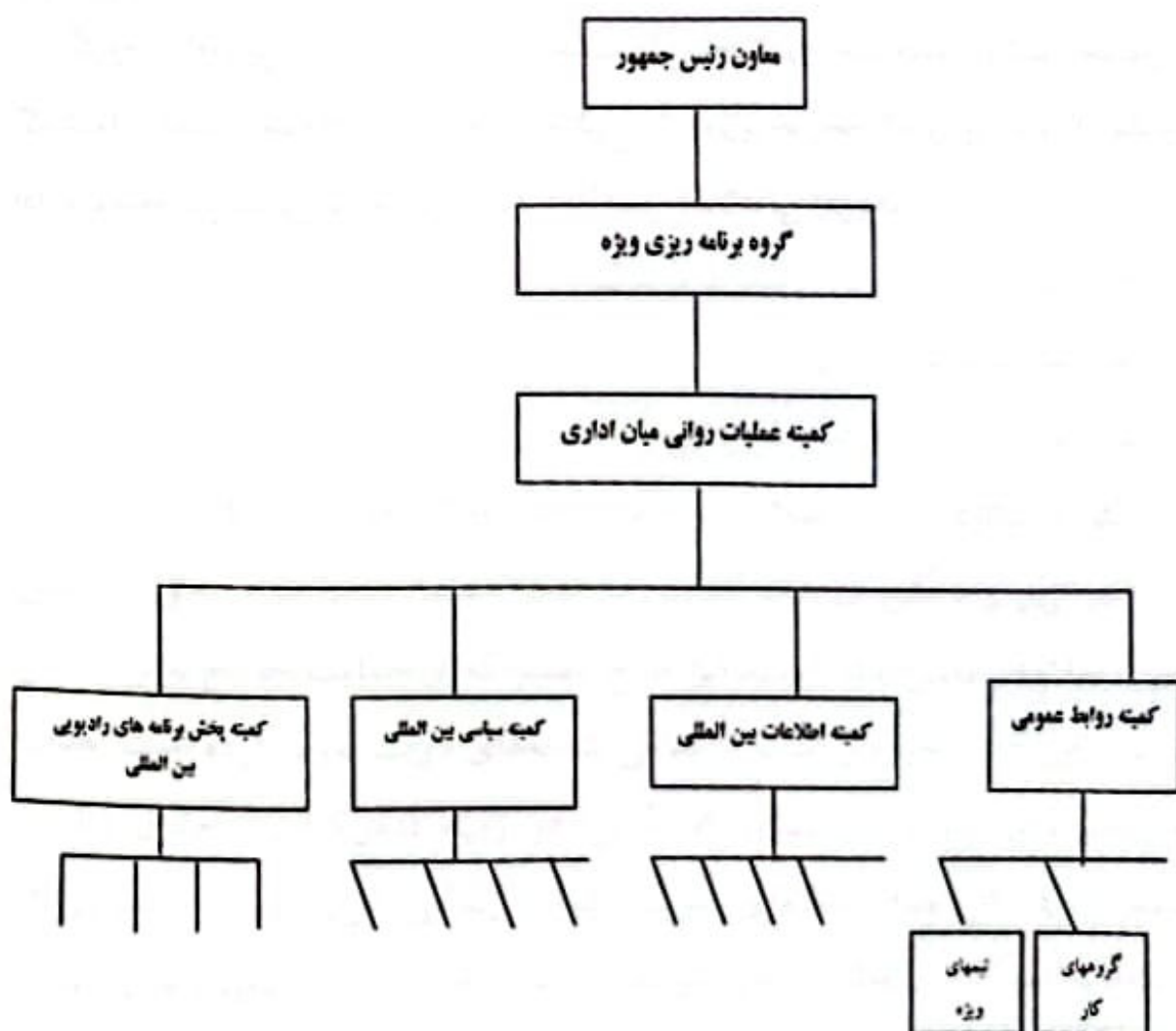
گروه برنامه‌ریزی ویژه برای امور امنیت ملی تحت ریاست معاون رئیس جمهور که شامل اعضای شورای امنیت ملی به شرح: ۱- وزیر خارجه ۲- وزیر دفاع ۳- مدیر اداره توسعه بین‌المللی ۴- مدیر یوسیا^۲ (آژانس اطلاعاتی امریکا)

^۱ NSDDw(National Security Decision Directive w)

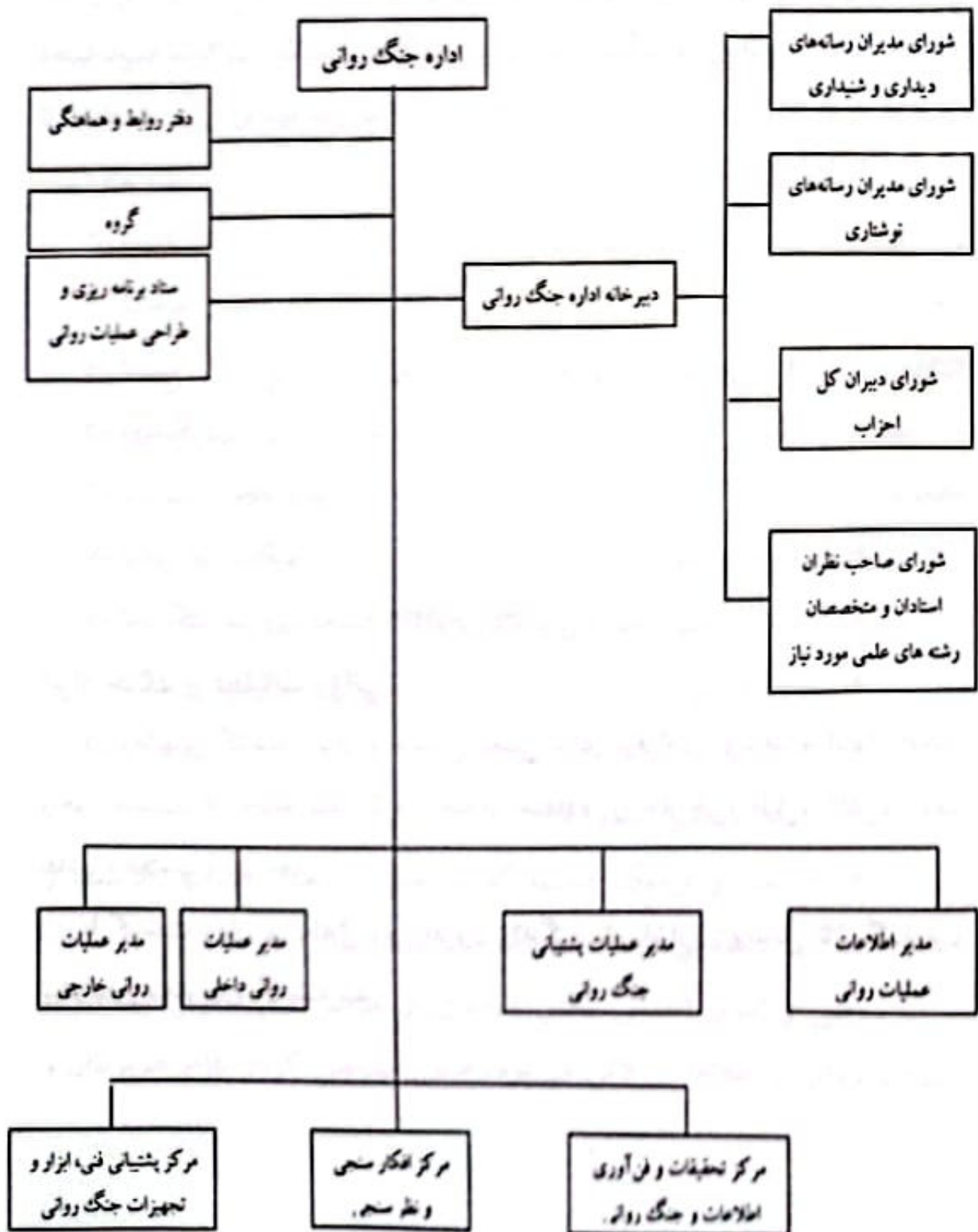
^۲ UISA(United States Information Agency)

ساختار مورد نظر در امریکا (حسینی، حسین، ۱۳۷۷، صص ۲۴۱-۲۳۸-۲۳۷)

مدل و الگوی آزمایشی سازمان جنگ روانی برای بهره برداری سازمانهای نظامی و غیر نظامی (جمهوری اسلامی ایران)

روشها و شیوه‌های جنگ و عملیات روانی

در جنگهای روانی، روشها و تاکتیکهای متنوع و مؤثری وجود دارد که با به کارگیری به موقع و مناسب یکی از این روشها یا ترکیبی از آنها می توان عواطف، احساسات، تمایلات، عقاید و رفتار مخاطبان را تحت تأثیر قرار داد. از جمله مهم ترین روشها عبارتند از:

- ۱- فریب
- ۲- تحذیر
- ۳- تشجیع
- ۴- تطمیع
- ۵- روشنگری
- ۶- ارباب و ایجاد ترس
- ۷- القای غیر مستقیم
- ۸- تحریک (شیرازی، محمد؛ ۱۳۷۶، ص ۳۴)

ابزار جنگ و عملیات روانی

در زمانهای گذشته، ابزار و وسایل معینی برای برقراری ارتباط و انتقال افکار وجود داشت، از جمله بلند کردن صدا، استفاده از جارچی، طبل، آتش، دود، نقاشی، علامتها و نشانه‌ها با گذشت زمان و تکامل روز افزون زندگی بشر ابزار و وسایل تأثیرگذاری پیشرفته و متفاوت با گذشته شد.

اختراع چاپ - ماهواره، تلویزیون، سینما، رادیو و اینترنت نیز جایگزین روزنامه‌ها، مجلات، پوسترها، تراکتها و اعلامیه‌ها سالها است که کاربرد دارند و نهاد سنتی ارتباطات شدند.

کارشناسان تبلیغات و جنگ روانی، حل رابطه میان فرستندگان و دریافت-کنندگان پیام را فقط از سه راه ممکن می‌دانند:

اجبار، مبادله و اقناع که در حال حاضر اقناع به بهترین و مؤثرترین ابزار برای حل مناسبات میان مخاطبان و مجریان عملیات روانی تبدیل شده است (عاصف، رضا؛ ۱۳۸۴، ص ۲۱۰).

الگوی ارتباطی تهدید نرم با اطلاعات و عملیات روانی

مهم‌ترین عناصر تأثیرگذاری در هر یک از سه موضوع تهدید نرم، اطلاعات و عملیات روانی شامل:

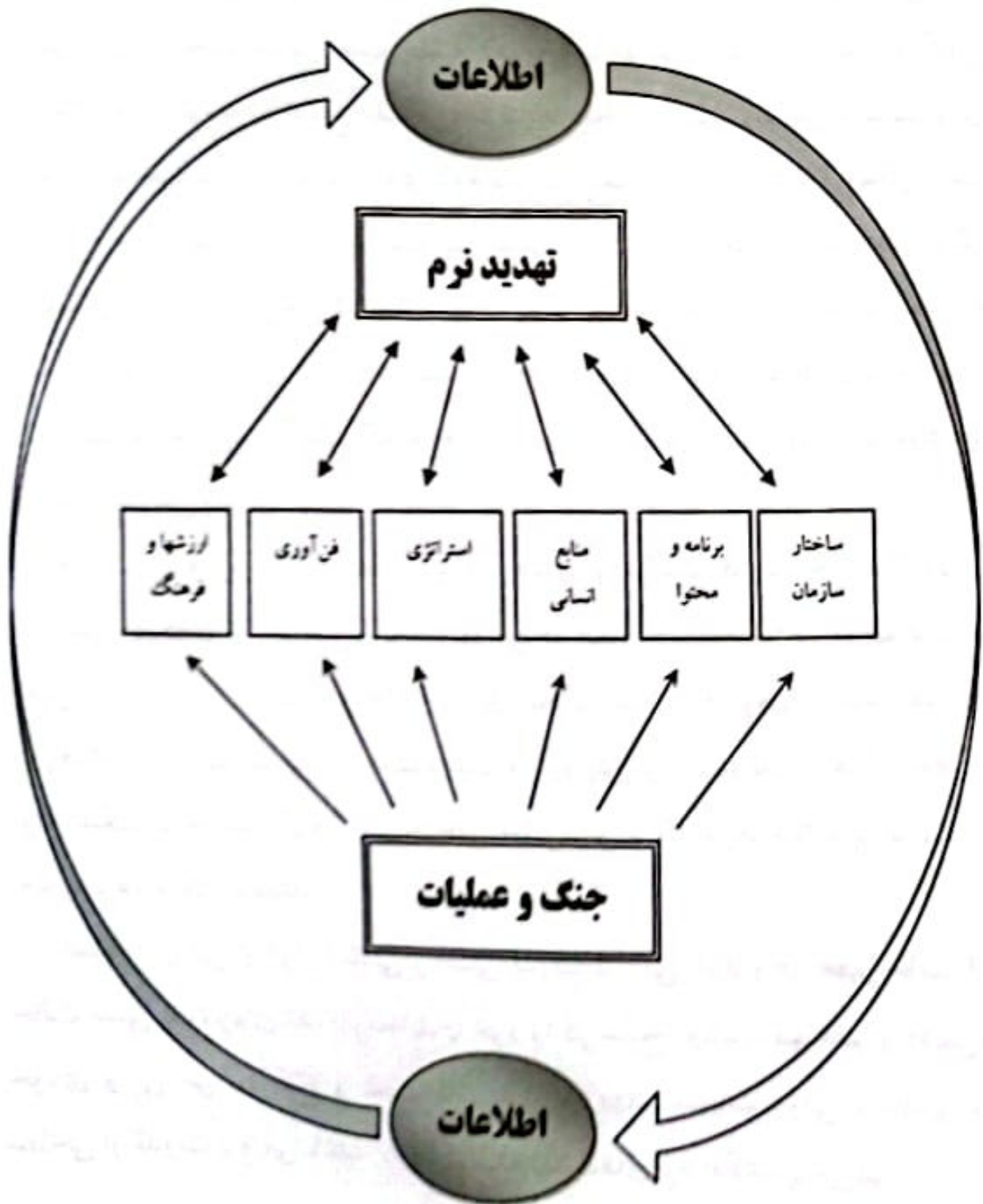
- ساختار و سازمان
- برنامه و محتوا (عملیاتی و استراتژیک)
- منابع انسانی
- استراتژی
- فن‌آوری (ابزار، شیوه‌ها و ...)
- ارزشها و فرهنگ است، که با تعامل با محیط خارجی (فرصتها و تهدیدها) می‌تواند دائماً شکل پویا به‌خود بگیرد.
- با بررسی و تطبیق اجمالی بخش عمده‌ای از عناصر اصلی (مؤثر) تهدید نرم، عملیات روانی و اطلاعات تلاش می‌شود، ضمن مشخص کردن نقاط هم‌پوشان و

نقاط افتراق آنها رابطه فرایندی این سه موضوع تعیین و الگوی ارتباطی آنها ترسیم شود.

جدول تطبیق عناصر اصلی (مؤثر) تهدید نرم، عملیات روانی، اطلاعات (از نگاه دشمن)
(فصلنامه مطالعات بسیج، سال دهم، شماره ۳۶، ۱۳۸۶، صص ۱۱۴-۱۱۳)

موضوع عوامل مؤثر بر موضوع	تهدید نرم	عملیات روانی	اطلاعات
محتوا (برنامه)	جذب کردن	تأثیرگذاری	زمینه سازی
استراتژیک	متقاعد کردن	تضعیف و تفرقه	انفجار اطلاعات
ساختار و سازمان	ارگانیک	تلفیقی از بوروکراسی حرفه‌ای و ادھو کراسی	ساختار ماتریسی
فن آوری (ابزار و شیوه ها)	ترکیب عناصر قدرت	افناع	دستکاری در اطلاعات
منابع انسانی	استراتژیک حرفه‌ای	حرفه‌ای عملیاتی	استراتژیک - عملیاتی
ارزش و فرهنگ	لیبرال دمکراسی	اعتبار بخشی	مشروعیت

الگوی ارتباطی تهدید نرم، اطلاعات و عملیات روانی

نتیجه گیری

می دانیم که توان نظامی و اقتصادی غالباً دیگران را وادار به تغییر موضع می کند. مبنای قدرت سخت ممکن است تطمیع (هویج) یا تهدید (چماق) باشد. اما گاهی می توان بدون تهدید یا تطمیع ملموس، به نتایج دلخواه رسید. راه غیر مستقیم برای دستیابی به خواسته ها را گاهی «روی دوم قدرت» نامیده اند. یک کشور ممکن است به نتایج مورد نظر خود در سیاست بین المللی دست یابد؛ چون کشورهای دیگر ارزشهای آن را تحسین می کنند، از نمونه آن پیروی می کنند و آرزومند دستیابی به همان سطح از سعادت و آزادی هستند. این قدرت نرم - واداشتن دیگران به خواستن آنچه شما می خواهید - است که به جای مجبور کردن دیگران، آنها را با خود هم نظر و همدل می کند.

قدرت نرم همواره یک عنصر کلیدی رهبری بوده است. قدرت جذب کردن - واداشتن دیگران به خواستن آنچه شما می خواهید، چارچوب بندی موضوعات و تعیین دستورکار - ریشه در هزاران سال تجربه بشر دارد. رهبران ماهر همواره دریافته اند که ریشه جذابیت در مشروعیت و باور پذیری است. قدرت هرگز فقط از لوله تفنگ سرچشمه نگرفته است؛ حتی خشن ترین دیکتاتورها علاوه بر ترس، به جذابیت هم متکی بوده اند.

عملیات روانی از ابزار اساسی و اصلی قدرت نرم می باشد و در عصر حاضر از حالت سنتی به شیوه ای مدرن، مخاطبان خود را در سطح دولتها، ملتها اعم از دشمن، خودی و بی طرف، اقناع و تحت تأثیر قرار می دهد. عملیات روانی مرحله ای و سطحی از قدرت نرم می باشد، که بدینوسیله تهدیدهای نرم امکانپذیر می شود.

«اطلاعات» قدرت است و امروز بخش بسیار بزرگی از جمعیت جهان به این قدرت دسترسی دارند. پیشرفتهای فن آوری به کاهش چشمگیر در هزینه پردازش و انتقال اطلاعات منجر شده و نتیجه آن انفجار اطلاعاتی است که «پارادوکس فراوانی» را پدید آورده است. هنگامی که افراد، مغلوب انبوه اطلاعات پیشروی خود شوند، دانستن اینکه روی چه چیز باید متمرکز شد، بسیار دشوار است. توجه به جای اطلاعات به یک امکان کم یاب تبدیل می شود و کسانی می توانند اطلاعات با ارزش را از انبوه خرده ریزهای پس زمینه تشخیص دهند، قدرت را در اختیار می گیرند (نای، جوزف؛ ۱۳۸۶، صص ۱۱۴ و ۱۱۳)

در رویکرد فرآیندی، اطلاعات در مسیر و مراحل عملیات روانی و تهدید نرم نمی باشد، بلکه به عنوان یک زیر ساخت، یک مبنا، یک ظرف، یک مقدمه برای عملیات روانی و تهدید نرم است.

منابع و مآخذ:

۱. آبنیکی، حسن (۱۳۸۶)، راهبردهای مقابله با تهدیدات نرم آمریکا، تهران: معاونت پژوهش و تولید علم دانشکده امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی.
۲. جوانی، یدا... (۱۳۸۵)، فصلنامه مطالعات سیاسی، قدرت نرم و جنگ نامتقارن آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران، تهران: ستاد نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
۳. حاذق، حمید (۱۳۸۴)، جهان اسلام: هدف تهاجم نظام سلطه، تهران: معاونت فرهنگی ستاد مشترک سپاه.
۴. حاذق، حمید (۱۳۸۴)، چشم انداز عملیات روانی (۲)، تهران: معاونت فرهنگی ستاد مشترک سپاه.
۵. حسینی، حسین (۱۳۷۷)، مجموعه مقالات تبلیغات و جنگ روانی، تهران: پژوهشکده علوم دفاعی، دانشگاه امام حسین علیه السلام.
۶. حسینی، حسین و... (۱۳۷۷)، مجموعه مقالات همایش جنگ روانی، تهران: پژوهشکده علوم دفاعی دانشگاه امام حسین علیه السلام.
۷. شورای نویسندگان (۱۳۸۴)، فصلنامه حفاظت اطلاعات، سال اول، شماره دوم، تهران: دانشکده امام هادی (ع) سپاه.
۸. شیرازی، محمد (۱۳۷۶)، جنگ روانی و تبلیغات، مفاهیم و کارکردها، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه.
۹. ضیائی پرور، حمید (۱۳۸۳)، جنگ نرم ۱ و ۲، ویژه جنگ رسانه ای، ابرار معاصر.
۱۰. عاصف، رضا (۱۳۸۴)، عملیات و جنگ روانی جلد ۱ و ۲، تهران: معاونت اطلاعات ستاد مشترک سپاه و ....
۱۱. عظیمی، عباسعلی (۱۳۸۴)، عملیات روانی و اشکال آن، (عملیات روانی و راهبرد فروپاشی اجتماعی)، تهران: معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در نما.
۱۲. نای، جوزف (۱۳۸۶)، منافع قدرت نرم، ترجمه ناصر بیلغ، فصلنامه مطالعات بسیج، سال دهم، شماره ۳۶، سازمان تحقیقات و مطالعات بسیج.